

Права појединца и заједничко добро

Ниједно друштво не може се присилити на демократију, она није ни поклон који се једном добије и задржи за сва времена. За њу се мора свакодневно борити и бранити је.

Heinz Galinski

Циљ лекције

Ова лекција вас упознаје са правима појединца и појмом заједничког добра. Након ове лекције моћи ћете описати како би употреба идеје заједничког добра могла бити злоупотребљена, од власти и појединца, те да опишете обим и ограничења одабраних права појединца и да идентификујете примјере како се права појединца и идеја заједничког добра могу ускладити.

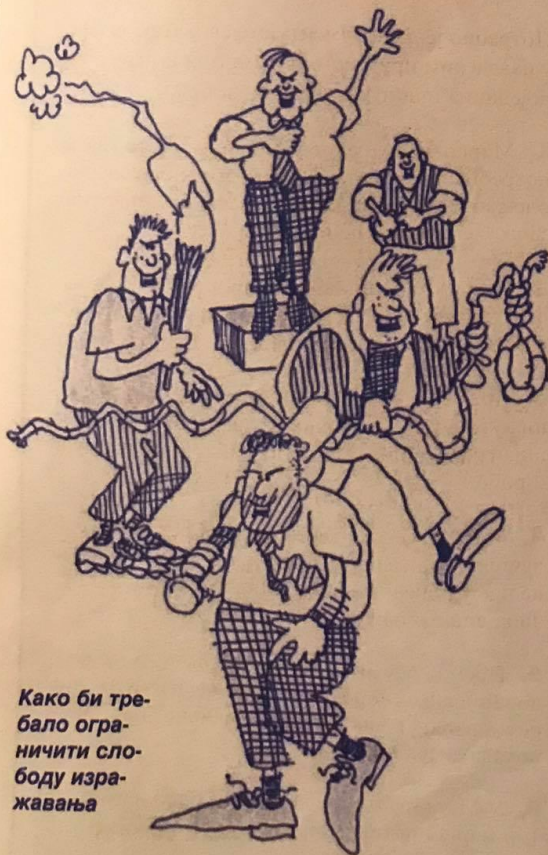
Појмови

Заједничко/опште добро Право појединца
Консензус Компензација

Однос права појединца и заједничког добра

Заједничко или опште добро, као грађански идеал, потиче из античке Грчке и републиканског Рима, гдје се настојање да се постигне опште добро сматрало највишом дужношћу грађанина. Неке модерне демократије су презеле републиканску традицију и поставиле су служење општем добру међу своје битне сврхе. По једном схватању, заједничко/опште добро односи се на добра која дијеле сви чланови друштва, као супротно добру само једног дијела друштва. Здравствена заштита за све грађане један је примјер таквог општег добра, као што су и осигурање од вањских напада, одржавање унутрашњег реда и економског напретка, добро структурисан и поуздан превоз и систем комуникација, унапређење социјалне заштите итд. За наведене сврхе, власти, односно државе скупљају порезе, што значи да се грађани одричу дијела својих средстава за користи у којима заједнички ужива већина чланова друштва.

У демократском друштву постоје бројне разлике у погледима на то како, у одређеним ситуацијама, одредити шта је заједничко/опште добро, ко треба то да одређује и како се могу постићи вриједности општег добра.

Како би требало ограничити слободу изражавања

Понекад функционери у власти користе идеју заједничког добра да би промовисали одређени програм и јавну политику. На примјер, војни стручњаци промовишу служење војног рока за све мушкарце, а други тврде да би се укидањем ове обавезе знатно смањило издвајање за војску. Други примјер је када нека политичка странка или група промовише план за здравствено осигурање за све грађане као унапређење заједничког добра свих. Међутим, често се дешавало, а и данас се дешава, да се врши злоупотреба власти коришћењем идеје општег добра. У одређеним околностима, позивањем на опште добро, појединци се могу окористити узимањем мита и/или склапањем послова на штету општег добра. Понекад се позивање на опште добро користи и за присвајање што више политичке и војне моћи. Један од примјера је председник Перуа, Фушимора који је, током деведесетих година прошлог вијека, искористио проблем тероризма да би својој влади осигурао више моћи. Због овакве политике, умјесто унапређења општег добра многи су људи изгубили своја права и угрожена је демократска пракса.

Неке активности у циљу постизања општег добра могу нашкодити интересима појединца, међутим, у демократији такве активности захтијевају поштenu компензацију (на примјер, приликом рушења приватних кућа ради прављења трасе за јавни пут). С друге стране, демократија одбија било коју идеју општег добра која надилази њене чланове, која их не сматра за нешто више него средства за постизање неког циља, то јест као инструменте. Тако демократија одбија идеју јавне славе, славе државе или нације, као општег добра, за коју се може, у војним биткама, жртвовати било који број грађана. За демократију сваки је појединац циљ за себе. Опште добро је збир или укључивање свих појединачних добара. Опште добро безбједности, на примјер, укључује безбједност сваког појединца. Уставне демократије доказују да је погрешно одвајати права појединца од општег добра и сматрати их као супротстављене вриједности. Поред тога што се дешава, у извјесним околностима, да су опште добро и права појединца супротстављени, демократе вјерују да је заштита основних индивидуалних права веома важан дио општег добра. Индивидуална права могу се ограничити када треба реаговати на неке узнемиравајуће јавне интересе, као што је потреба да се у карантин ставе особе са извјесним заразним болестима. У таквим случајевима, права никада не могу бити категорички елиминисана, али под посебним условима, она могу бити разборито ограничена. Сигурност основних индивидуалних права јесте добро које сви дијеле и зато је исправно сматрати је дијелом општег добра. Права појединца ук-

ључују неотуђива права на живот, слободу и имовину. Остала права обухватају право слободног говора, слободу вјероисповијести, слободу штампе и слободу окупљања и протеста против власти, итд. Демократске власти су обавезне да штите и поштују права појединца, а устав и закон гарантују заштиту грађана, као јединки друштва, од диктаторске власти или других облика репресије.

Међутим, поједина права појединца имају свој обим и границе. Тамо гдје постоји слобода говора, да ли грађани могу ићи наоколо ширећи лажи о другима? Многа друштва то не дозвољавају и кажу да су људи одговорни за оно што говоре и пишу. Када се докаже да то није истина, онда су одговорни за клевету. Друга ситуација код ограничавања говора је пријетња. Особа се може сматрати одговорном за пријетњу повређивања или уцјењивања друге особе, чиме прекорачује границу права појединца на слободу говора. Исто вриједи и за нека друга права, јер и она имају свој обим и границе, премда постоји разлика између тих ограничења у разним земљама.

ШТА ВИ МИСЛИТЕ?

Потребно је да аргументујете свој став да ли се у наведеним примјерима ради о примјеру права појединца или/и заједничког добра.

1. Марко вјерује да је у близини мјесто гдје је потребна нова цеста. Да би одбранио свој став, одржао је говор на јавном састанку, описујући зашто је та цеста неопходна.
2. Власт је сачинила нови програм пензионог осигурања којим би сви грађани старији од 65 године имали право на пензију.
3. Држава је одлучила да изгради нови модерни аутопут, који би спојио два њена најразвијенија града, с циљем побољшања промета људи и робе.
4. Марина се заинтересовала за религију. Одлучила је да сваки мјесец у наредних пола године иде у нове и различите богомоље да би научила више о њиховој религији.
5. Премда Мухамед није имао дјецe, он је редовно плаћао порез сваке године, јер се из пореза плаћају јавне установе и школе које могу похађати сва дјeca.
6. У Мостару би требало да се одржи протестни марш против глобализације у првој седмици мјесеца фебруара.

Како се могу разликовати погледи појединаца о томе шта је заједничко добро?

Концепт заједничког добра

“Погдијељена кућа се не може одржати.”
Abraham Lincoln

Чини се очитим да ниједна заједница не може постојати ако се њени чланови не сложе око одређеног низа вриједности (минималан консензус).

Можда би ове вриједности могле бити мир, једнакост и слобода? Лична слобода сваком даје право да тражи свој пут среће, али шта се дешава ако се сви будемо кретали у различитим правцима?

Ко треба одлучити о којим се вриједностима треба сложити и како дефинисати ове вриједности? Комунистичке и националистичке партије су заснивале своју диктатуру на претпоставци да су оне саме у позицији да дефинишу шта је добро за све. Из овога су развили право да присиле људе да раде за њихово властито добро или да их елиминишу као непријатеље народа.

Уколико су права или привилегије ограничени на одређену групу људи, а искључују другу групу, на примјер, на граници друштвене или етничке групе, онда није задовољено заједничко добро за све.

Концепт заједничког добра се тиче оног што је најбоље за заједницу у цјелини.

Према овоме, нико није у позицији да за свакога дефинише оно шта би требало бити заједничко добро, нити ми сви можемо уживати наше појединачне слободе у потпуности без прихватања ограничења ради користи заједнице. Управо се тамо

гдје су та ограничења и поставља питање о којем се стално мора разговарати. Ово је основа отвореног, демократског и ученог друштва. Концепт заједничког добра значи да морамо пронаћи начине рјешавања сукоба интереса и мишљења у цивилизованом друштву. Резултат мора бити праведан, ако је могуће, требало би доћи до “побједник-побједник рјешења”.

Можда се ово може показати на примјеру из Босне и Херцеговине. Након завршетка школе, многи млади људи одлазе у иностранство да студирају, а многи и одсеље да би радили. Оно што они наводе као разлог свог одласка је тај што им се у држави не нуди потребно школовање/образовање и прилике за запослење. А само једном се живи ...

С друге стране, егзодус младих намеће пријетњу “одлива мозгова”, што може довести до слабог развоја привреде услед недостатка кадрова. Говорећи у терминима заједничког добра, млади би требало да остану овдје, али ко је крив ако нека особа окуша своју срећу у другој земљи? Таква ситуација је дилема - све што радите има неке мане. Рјешавање дилема као што је ова, на праведан начин, типично је за дискусије о томе шта је заједничко добро.

Резултат може бити компромис - обучавати младе у иностранству и касније их вратити, привлачећи стране инвеститоре који ће помоћи развоју привреде у Босни и Херцеговини. Ако све буде добро прошло, резултат би могао бити “побједник-побједник рјешење”. Међутим, да ли је недостатак квалификованог особља једини разлог што стране улагаче не привлачи улагање у Босну и Херцеговину?

ПРИЈЕДЛОЗИ ЗА РАД У РАЗРЕДУ

1. Сазнајте какви су планови за будућност ученика у вашем разреду - у вези са послом, образовањем и студијем, да ли планирају остати у отаџбини или ићи у иностранство.
2. Сазнајте какви се послови нуде младима у вашем региону.
3. Погледајте следећу изјаву: “Дужност свих младих је да остану у својој отаџбини и да помогну изградњи привреде.” Разговарајте о томе шта би у Босни и Херцеговини могло бити “побједник-побједник рјешење”.
4. Погледајте Устав и политичку ситуацију у Босни и Херцеговини - да ли је она, казано ријечима Абрахама Линколна, “уједињена кућа”?